

Návrh výzkumného projektu

Název projektu

Vývoj mágie v podobe čarodejníctva v meste Krupina

Název projektu anglicky

Development of magic in the form of witchcraft in Krupina town

Autor/autorka

Tomáš Majtner

Anotace (max. 1000 znakov)

Stručné a jasné shrnutí, čeho chce projekt dosáhnout a jakým způsobem.

Tento projekt má za cieľ zmapovať a zanalyzovať čarodejnícke procesy, ktoré v období konca stredoveku prebiehali v slovenskom meste Krupina. Toto niekdajšie kráľovské mesto bolo vybrané na základe jeho prvenstva v počte odsúdených a popravených obetí v rámci územia dnešného Slovenska.

Projekt sa má zamerať na tieto procesy z historického hľadiska a poukázať na ich vznik a kontinuálny vývoj počas dlhého obdobia, kedy tieto procesy prebiehali. Okrem toho sa tiež pokúsi nájsť súvislosti medzi kvantitou procesov a lokalitou, v ktorej sa toto mesto nachádza. Mesto Krupina totiž nepatrilo medzi najväčšie mestá na Slovensku a dôkazy o čarodejníckych procesoch je možné dohľadať aj z oveľa väčších miest, ako sú Bratislava, Trenčín alebo Trnava. Prvenstvo Krupiny teda pôsobí v tomto kontexte pomerne zaujímavo. V neposlednom rade sa projekt zameriava na otázku vplyvu religiozity pôvodných občanov na počet týchto procesov a tiež na hľadanie určitých rezíduí týchto udalostí v chovaní dnešných obyvateľov.

Klíčová slova (česky)

Slova a kratší sousloví vystihující podstatu projektu (obvykle 3-10).

Čarodejnícke procesy, Krupina, strigy, bosorky, upaľovanie.

Teoretická východiska a ciele (1000-2000 znakov)

Jasný popis toho, čeho chce projekt dosáhnout, ve vztahu k obecnějším teoretickým problémům, k jejichž řešení má prostřednictvím prozkoumání dílčí otázky přispět.

Projekt sa zameriava na problém konkrétnej zložky mágie, ktorá bola zaznamenaná na území dnešného Slovenska. Jedná sa o kategóriu čarodejníctva a s ňou spojených čarodejníckych procesov, ktoré mali predovšetkým v období konca stredoveku a začiatku novoveku veľkú

popularitu. Projekt sa nezameriava na túto problematiku v rámci celého Slovenska, ale sústreďuje sa na konkrétnu lokalitu mesta Krupina, v ktorej bola historicky doložená vysoká frekvencia týchto procesov. Prvý historicky doložený prípad je už z roku 1620, posledný je z roku 1741. Ide teda o dlhé časové rozpätie, v ktorom procesy prebiehali a odsudzovali takzvané strigy alebo bosorky, ktoré mali pomocou kúziel a čarovania spôsobovať obyvateľom rôzne ujmy.

Projekt si teda kladie za cieľ zmapovať tieto procesy z historického hľadiska a tiež prísť s podloženou hypotézou o tom, prečo boli vykonávané v tomto nevelkom meste s tak vysokou frekvenciou. Výsledky projektu by mali pomôcť pri pochopení problému vzniku a vývoja čarodejnických procesov na území Slovenska. To bolo v tom čase súčasťou Uhorska, ktorého sa problematika procesov so strigami dotkla s oneskorením v porovnaní so západnou Európou a nedosahovala ani tak extrémnych rozmerov. Každopádne objasnenie vzniku procesov pomôže v lepšom pochopení nadväznosti práve na západnú Európu, z ktorej pravdepodobne vlna procesov na územie dnešného Slovenska prišla.

Posun ve stavu bádání (1800-3600 znaků)

Popis toho, v jakém stavu se nachází bádání v dané oblasti a jakým způsobem navrhovaný projekt poznání rozšíří.

Ohľadom mapovania čarodejnických procesov v Krupine je možné nájsť niekoľko relevantných materiálov. Jedným z nich je veľmi bohatý archív mesta, ktorý je v porovnaní s ostatnými slovenskými mestami veľmi dobre udržiavaný a je v ňom možné dohľadať údaje už od trinásteho storočia. Zachoval v ňom napríklad osobitný 340 stranový zväzok, ktorý pojednáva špeciálne o inkvizícii a procesoch so strigami a môže preto slúžiť ako výborný podklad a zdroj základných údajov.

Samotnému skúmaniu krupinských procesov sa potom venovalo niekoľko autorov. Známa je napríklad práca *Krupinské prísne právo* (Majtánová, 1979), ktorá pojednáva o všetkých krupinských súdnych procesoch so strigami. Okrem popisu spôsobov vypočúvania obsahuje aj výpovede, rozsudky a tresty z jednotlivých pojednávaní. Bude preto predstavovať veľmi užitočný materiál pre určenie širšieho kontextu a zasadenie do historických súvislostí, o ktoré sa zaujíma tento projekt.

Historické súvislosti z danej geografickej oblasti bude možné čerpať napríklad z publikácie (Zrebený, 1974), ktorá obsahuje informácie o politických, hospodárskych aj kultúrnych dejinách. Ide o relatívne starú publikáciu, ktorá však ponúka výborný prehľad o dejinách mesta Krupina, takže je možné z nej vyčítať historický kontext, ktorý je potrebný pre detailnú analýzu v navrhovanom projekte.

Aby bolo možné zasadiť krupinské procesy do celkového religionistického rámca, je vhodné zakomponovať tiež komparáciu s procesmi, ktoré sa odohrávali na iných miestach. Takýto prehľad o čarodejnických procesoch na území Slovenska nájdeme takisto v novej monografii (Apfel, 2001), kde sa dočítame o prenasledovaní čarodejníč nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Spracované sú v ňom údaje od najstaršej správy o procese zo Štítника až po článok Márie Terézie o „kúzelníctve, čarodejníctve, veštevctve a podobných veciach“.

Z týchto relevantných materiálov k navrhovanému projektu je možné čerpať ako faktografické informácie, ktoré nám pomôžu vyriešiť problém zasadenia do historického kontextu, tak aj problém frekvencie procesov v danej oblasti. Navrhovaný projekt má preto za

cieľ rozšíriť už publikované znalosti, ktoré boli uvedené v citovaných zdrojoch o analýzu širšieho kontextu týchto procesov v nadväznosti na procesy v západnej Európe a tiež pochopenie ako historických, tak aj geografických súvislostí.

Způsob řešení (1800-3600 znaku)

Detailní popis postupu řešení:

1. konkrétní výzkumné otázky (včetně jejich zdůvodnění v rozsahu dostatečném pro názorné předvedení vazby mezi těmito otázkami a konkrétními výzkumnými cíli na straně jedné a mezi těmito otázkami a dílčími výzkumnými kroky – jejichž popis následuje – na straně druhé);
2. objasnění povahy relevantních dat / pramenných údajů a případně způsobu redukce jejich množství tak, aby se analýza dala reálně provést ve stanoveném čase (u projektu k magisterské zkoušce za 1 rok, u projektu bakalářské práce za 2 semestry, u projektu magisterské práce za 4 semestry, u projektu disertační práce za 8 semestrů; ve všech případech se počítá s jedním člověkem, nikoli s týmem);
3. objasnění způsobu získání dat / pramenných údajů a jeho relevance vzhledem k výzkumným otázkám;
4. objasnění možných etických (právních) problémů spjatých se způsobem získávání (případně i interpretace) dat v rámci projektu (jsou-li tyto problémy v daném výzkumu relevantní);
5. objasnění metody analýzy dat / pramenných údajů a její relevance vzhledem k výzkumným otázkám, výzkumným cílům a teoretickým východiskům projektu;
6. předběžný časový plán řešení projektu.

Pište v úplných, souvislých větách, nikoli v bodech.

Spôsob riešenia projektu bude založený na niekoľkých krokoch, primárne však pôjde o prácu s bibliografiou s následnou analýzou a vyhodnotením získaných informácií. Tento spôsob vyplýva z povahy riešeného problému, ktorý je zasadený do minulosti a nie je tak možné získať čerstvé, predtým nepublikované faktografické informácie. Je však možné sa sústrediť na konkrétne analytické otázky a pozrieť sa na problém z novej perspektívy, čím vieme objasniť napríklad historické súvislosti a pochopenie, ako ľudia tieto procesy vnímali.

Konkrétne otázky, na ktoré sa projekt zameriava sú jednak historickej povahy, súvisiace s históriou procesov, tak aj povahy geografickej, skúmajúce konkrétnu geografickú lokalitu. Budeme sa zaoberať otázkami prečo dochádzalo k týmto procesom s oneskorením v porovnaní so západnou Európou a prečo bola v danom meste frekvencia procesov tak vysoká. Bola táto skutočnosť podmienená vyššou, prípadne nižšou religiozitou miestneho obyvateľstva v porovnaní s inými časťami vtedajšieho Uhorska? Je možné vypozerovať niektoré magické prvky v chovaní obyvateľov aj v dnešnej dobe? Odpovede na tieto otázky nám pomôžu v lepšom pochopení mágie a taktiež jej vplyvu na dnešné obyvateľstvo.

Dáta budú získavané z relevantných historických zdrojov predstavujúcich jednak archív mesta, ktorý má tieto údaje spracované v špeciálnej monografii a tiež budú použité rôzne monografické štúdie, ktoré sa problémom čarodejnických procesov v meste Krupina zaoberajú. Tieto údaje budú použité pre dosiahnutie stanovených cieľov projektu a riešenie všetkých jeho otázok.

Nakoľko sa pri projekte nepracuje s respondentmi ale vychádza sa z historických písomných prameňov, neprichádza projekt do konfliktu s etickými otázkami. Metódy, ktoré budú v projekte použité pre analýzu zahŕňajú analytické spracovanie a vyhodnotenie dostupných dát. Dôraz bude kladený na porozumenie historických súvislostí a správne interpretovanie zistených záverov. Projekt predpokladá v prvej fáze získavanie dát, ktoré bude trvať okolo jedného mesiaca, následne bude prebiehať štúdium týchto zdrojov v období troch mesiacov a v záverečnej fáze vyhodnotenie a spísanie záverov, ktoré potrvá približne 3 mesiace.

Očekávaný prínos a využiteľnosť výsledkov projektu (max. 1000 znakov)

Stručné objasnenie toho, komu jsou výsledky výzkumu určeny a jakým způsobem je bude možné využít v dalším rozvoji bádání, případně též ve vzdělávání či jiných oblastech společenské praxe. Není cílem popsat, k čemu všemu je možné výsledky využít, nýbrž to, jakým způsobem je budou moci využít jejich primární adresáti.

Výsledky projektu pomôžu pri objasnení historického kontextu vzniku a vplyvu čarodejnických procesov na území mesta Krupina. Adresátmi výsledkov sú jednak religionistická komunita, ktorú zaujíma vzťah medzi religiozitou obyvateľstva a mierou týchto čarodejnických procesov a jednak obyvatelia mesta Krupina, ktorý sa zaujímajú o jej históriu a širšie súvislosti v nadväznosti na tieto procesy, s ktorými je ich mesto tradične spojené. Z projektu bude preto možné čerpať vo viacerých oblastiach, môže priniesť nové súvislosti v danej oblasti a objasniť historické otázky, prípadne aj ich dopad na súčasné obyvateľstvo.

Citovaná literatúra

V textu návrhu odkazujte na použitou literatúru a prameny / datové zdroje. V tejto časti pak uvedte odkazy na tyto citované zdroje. Dbejte na standardní a jednotnou citační normu. Je-li to relevantní, rozdělte seznam na dvě části: Prameny / datové zdroje a Literatura (podobně jako u bibliografie k tématu projektu, viz níže).

APFEL, Viliam. „Čas pekelných ohňov: procesy s bosorkami na Slovensku, 1506-1766“, *Rak*, 2001.

MAJTÁNOVÁ, Márie, MAJTÁN, Milan. „Krupinské prísne právo“, *Bratislava: Tatran*, 1979.

ZREBENÝ, Alexander. „Z feudálnych dejín Krupiny“, *Martin: Osveta*, 1974.

Bibliografie k tématu projektu

Bibliografie nejvýznamnějších pramenů / datových zdrojů a zásadních teoretických a metodologických prací, souhrnné literatury a odborných studií k tématu, které plánujete ve výzkumu využít. Seznam rozčleňte na dvě části: Prameny / datové zdroje a Literatura.

Prameny / datové zdroje

Mestský archív v Krupine.

Literatúra

APFEL, Viliam. „Čas pekelných ohňov: procesy s bosorkami na Slovensku, 1506-1766“, *Rak*, 2001.

GENT, Jacqueline van, „Current Trends in Historical Witchcraft Studies“, *Journal of Religious History* 35/4, 2011, 601-613.

JESENSKÝ, Miloš, PAVELKOVÁ, Alexandra, TKÁČOVÁ, Lenka. „Čarodejnice, alchymisti a hľadači pokladov na Slovensku“, *Goralinga*, 2009.

KIECKHEFER, Richard, *European Witch Trials: Their Foundations in Popular and Learned Culture, 1300-1500*, Berkeley 1976.

MAJTÁNOVÁ, Márie, MAJTÁN, Milan. „Krupinské prísne právo“, *Bratislava: Tatran*, 1979.

PERERS, Edward (ed.), *Witchcraft in Europe, 400-1700. A Documentary History*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2001.

ZREBENÝ, Alexander. „Z feudálnych dejín Krupiny“, *Martin: Osveta*, 1974.